

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Odd. pro vědeckou činnost PedF UK Praha
M.D.Rettigové 4
116 39 Praha 1 – Nové Město

Posudek oponenta na dizertační práci

Autor : Mgr. Ondřej KROCHMALNÝ

Téma práce : Estetika a politika: pojetí Jacquese Rancièra
Aesthetics and Politics: Jacques Rancièrè's approach

Oponent : PhDr. Helena Kalábová, PhD.
Technická univerzita v Liberci
Fakulta přírodovědně – humanitní a pedagogická
Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky
Liberec 1, Studentská 2

Společenská závažnost a aktuálnost tématu :

Zvolené téma dizertační práce je v současné době velmi aktuální s ohledem na společenství Evropské unie, kde Francie i ČR jsou členskými zeměmi. Vývoj filosofických a politických myšlenek v obou zemích s rozdílnou historií se nyní více prolíná, což platí i pro levicová politická hnutí, která mají vliv na vnitropolitický i celoevropský vývoj. Vzájemné ovlivňování politické a kulturní má staletou historii, patrné již od počátku českého národního obrození, kdy se Čechům více otevřela souvislost estetiky a politiky. Setkání prezidenta F. Mitterranda s intelektuální elitou českého disentu v čele s Václavem Havlem v r. 1988 je toho logickým vyústěním. Po přečtení dizertační práce se jeví zlaté období českého filmu i tradičních múz před rokem 1968 a hledání „nepolitické politiky“ po roce 1990 srozumitelnější s přesahem do dnešních dnů.

Autor považoval za nutné vložit vývoj Rancièrových myšlenek do historického kontextu. Posudek na předložený text dizertační práce vznikl v době, kdy Francie 14. července 2016 velkolepým koncertem pod Eiffelovou věží oslavovala 227. výročí pádu Bastily a vedle děl klasiků evropské hudby zazněla nejen Marseillaisa, ale i Beethovenova Óda na radost. Skladby vzniklé z rozporuplných a dodnes diskutovaných, krví vykoupených zkušeností lidstva, toužícího ve své existenci po svobodě a harmonii. Snad oslava velikosti člověka a síly jeho myšlenek zastřela v té chvíli obavy z toho, že v paralelním čase kdesi lidský důmysl s touhou po prosazení víry spřádá jiné představení. Na kontinuitu dějin a budoucnost musel pak myslet filosofující, tedy každý myslící člověk.

Paříž a svoboda jsou pojmy k sobě bytostně patřící. Marx a Engels učinili v r. 1848 Paříž rodným městem Komunistického manifestu. Není divu, že marxismus zde domovští dodnes. Pro marxisticky zaměřené studenty rok 1961 nebyl dostatečným varováním.

Francouzská komunistická strana se přidala k mlčení o střelbě do neozbrojených pařížských Alžířanů, dvě stovky zastřelených a polomrtvých těl bylo naházeno policií do Seiny. Studenti solidarizující s lidmi, jejichž identitu zrozením nemohli sdílet, ztratili také identitu se svými mlčícími a tudíž „řádnými“ spoluobčany.

Kdo je nepřítel a koho se bát, je-li soucit s oběma?

Rancièrovo levičáctví není jen vrtochem salónního komunismu, ale upřímnou snahou o nalezení pravdy, nové identity, kterou Francouzi hledají po roce 1961 a my po roce 1968.

O takové ztrátě identity psal Thomas Mann ve svém díle Doktor Faust, kde v posledních řádcích románu se modlí „za přítele i vlast“ v nové době. Němci nacházeli a stále nachází svojí identitu po II.světové válce a hledání uvěřitelné tváře (řečeno s Lévinasem) dosud není u konce a z tohoto pohledu jsou i pochopitelné kroky dnešní tamní politické scény. Je tedy nesporné, že na trhu idejí si své mají co nacházet i Francouzi, tedy i jejich filosofové, bez ohledu na vztah k materialismu či idealismu.

Smysl a hlavní cíle dizertační práce:

Cílem dizertační práce dle autora Krochmalného je představení Rancièrových filosofických myšlenek a nalezení souvislostí mezi jejich uplatňováním v oblasti politiky a estetiky.

Cíl byl naplněn popisem filosofické geneze nových a nově, často jinak uchopených pojmů a kategorií, se kterými Rancière pracuje jak v oblasti politické, tak estetické. Jedná se především o pojmy politika – jako způsob dosahování existence, dále policie- jako vytváření míst a funkcí, přičemž nejde o moc, ale o rozdělení smyslového, bezpráví- jako meziprostor policejního řádu, jako princip umožňující vyjevení dříve neexistující subjektivity. Na základě těchto úvah Rancière vytváří typologii identifikačních režimů umění, v níž do paralely staví tři roviny : arche-, para-, meta – politiky a tři režimy distribuce vnímatelného: etický, znázorňovací, estetický. V těchto souvislostech jsou pak problematizovány otázky a pojmy autonomie, emancipace, rovnosti rozumů lidí. Estetická scéna se stává scénou nesmiřitelného, kultivuje mysl pro polyvalenci a bořením snímá z lidí tíhu otroctví falešných stereotypů a mýtů.

V době, kdy Rancière tyto pojmy začal promýšlet a vytvářet, jejich duch již dávno žil v dílech pokrokových umělců. Odchod rázovitých figurek účastníků jednoho soudního líčení v díle Heinricha Bolla z r. 1966 do různých restaurací a k různým stolům je toho dokladem. Jedna věc se nahlíží vždy jinak, přesto však jsou všechny postavy zataženy do společného prostoru „bezpráví“ jako dosud nevyjevené subjekty- řečeno Rancièrovými pojmy a jazykováním.

Zvolené metodologické zpracování dizertační práce:

Autor zprvu zachycuje vývoj myšlení vybraného autora J. Ranciéra. V úvodu předesílá, že cílem není vyčerpávající rozbor celého autorova díla, přesto jsou však v textu charakterizovány stěžejní Rancièrovy publikace a doba, která Rancièrovu práci v průběhu několika desetiletí ovlivňovala. Vznik a myšlenkovou posloupanost originálního pojmosloví pak strukturuje v dalších kapitolách tak, aby s ohledem na čtenářovo pochopení byla odhalena významovost jednotlivých osobitě pojatých pojmů a logických konstrukcí. Tím je směřováno k hlavnímu cíli dizertační práce – nalezení společného myšlenkového základu Ranciérova pojetí politiky a estetiky.

Výsledky dizertační práce s přesahem do pedagogiky:

Předložený text má 248 stran se členěním na úvod, 7 členěných kapitol, závěr a seznam literatury. Z celkem 102 uváděných zdrojů je pouze 5 původně českých, následuje 42 českých překladů klasických a současných filosofických děl, dále autor uvádí citáty z 55 cizojazyčných publikací, které sám přeložil. Za pozitivní přínos dizertační práce lze považovat nezpochybnitelný fakt, že O. Krachmalný prostudoval a strukturovaně českým čtenářům zprostředkoval myšlenky Jacquese Ranciéra v kontextu filosofického bádání francouzských i světových autorů v období od 60. let 20. století po současnost. Jistě i toto je důvodem mnohdy ne příliš srozumitelného textu a drobných gramatických chyb.

Hlavní přínos dizertační práce

Situace, ve které se nyní široká veřejnost na globální i celosvětové úrovni nachází, není vůbec jednoduchá. Tříbení názoru na imigranty a lidi cizího původu s jiností, kteří jsou už

ve 2. či 3. generaci francouzskými občany a přiklání se k radikálním formám islámu a terorismu, hýbe evropským myšlením s obavou vývoje v letech příštích.

Také v ČR se objevují různé levicové, pravicové, extrémní (tím i sebeznehodnocující) reakce na tento problém. Pojmové instrumentarium Rancièra umožňuje otevření nového pohledu na tento problém v šíři, ale i na řadu problémů dalších, jen zdánlivě s tím nesouvisejících a nebo pouze okrajově.

Umožňuje setrvání diskusí na konkrétní filosofické rovině a vy-vstávání pravdy, tak důležité pro vstupovatele do světověku.

Vztah politiky a estetiky je pro současníky něčím, co se ztrácí pod nánosem viditelného, ale je podprahově vnímáno a vnesení diskuse by bylo velikým přínosem. Pro pedagogiku se právě v tomto směru otevírá veliká příležitost, však zároveň značný úkol s nárokem onticity, ale hlavně ontologie- diskuse s otevřeností pro vnímání celku v hodinách občanské nauky, literatury, výtvarné a hudební výchovy, ale i dějepisu a dalších předmětů. I když ontologická rovina autorem dizertační práce zmíněna v tomto směru nebyla, jistě jako filosof měl na mysli právě tuto otázku při zmínění odpovědnosti nás jako vědomých či nevědomých budovatelů světověku.

Marxismu blízcí umělci již po první světové válce zažívali vytrženost a určitou znejistěnost a někteří se oddali hledání jistot v surrealismu. Dodnes se proto ve světě i zde, v naší domovině, rodí noví adepti nalézání ztraceného klíče od vztahu mezi uměním a politikou. Jejich začátek nelehkého putování je v sebezpoznání, cíl své cesty možná spatřují v nalezení a předání světu ergonomičtější držátko štafety Prométheova ohně.

Jistě i proto současné levicové filosofy přitahuje pochopení a následné rozpracování zákonitostí vztahu estetiky a politiky.

Plná soustředěnost k textu a mnohdy nárok návratu k možnosti pochopení autorovy myšlenky čtenářem je nutností.

Námět k diskusi:

Jaký vliv má Rancièra na současné francouzské kritiky – literární nebo filmové? Je možno zmínit konkrétně nějaké umělce, či umělecká díla, ovlivněná Rancièrovými myšlenkami?

Která Rancièrova publikace dle mínění autora dizertační práce by měla být přeložena do češtiny? Je možno také odhadnout, jaký přínos by překlad znamenal pro současné školství v ČR?

Předloženou dizertační práci Mgr. Ondřeje Krochmalného pokládám za zdařilou. Vytýčenému cíli a s ním spojeným záměrem k pochopení historických a filosofických dimenzí Rancièrova pojetí politiky a estetiky systematickým výkladem odpovídá metodologie zpracovaného tématu, **předložený text doporučuji k obhajobě.**

V Liberci dne 03.08.2016

PhDr. Helena Kalábová, PhD.